

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

מאת המחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: שבת הגדול והקורונה

אחד מגדולי בעלי התשובה בדורות הקדמונים, היה הצדיק רבי חיים מפיעטרקוב זצ"ל, בפולין, הידוע בכינוי "דוקטור ברנהארד" – שהתנהג בתחילת דרכו כמתבולל ונחשב בשעתו מגדולי הרופאים שבכל מזרח אירופה. באורח מופלא ביותר מצא האיש את דרכו בחזרה אל צור מחצבתו, ושב אל ה' בכל לבו, התעלה במדרגות, עד שהתפרסם כבעל רוח הקודש ורבים מחסידי הדור השכימו לפתחו.

בטרם חזר בתשובה, הוזעק פעם רופא זה ביום כיפור, אל מיטתו של רוזן פולני גוסס. ויהי כבואו לשם מצא שהחולה כבר נפח רוחו, וכי לחינם בא. אולם בשובו הביתה חלף על פני העיירה לעלוב, רכוב על סוסו, ושם הוזעק להגיש עזרה לכלת הרה"ק רבי דודל זי"ע שנתקפה בציריה. הרבי ברכו כי "בזכות המצוה הגדולה שקיים עכשיו, ימחלו לו כל העבירות שעשה עד עתה". לאחר מכן הפליג עמו בשיחה ארוכה, שיחה מלב אל לב, עד אשר נגע בציפור הנפש שלו, כשהרבי קורא ברגש: "חיים דוד, אילו היית חוזר בתשובה, היית גורם בכך נחת רוח עצומה לאביך שבשמיים".

באותו רגע נמס לב האבן. הנשמה הטהורה הפשילה מעליה את הקליפה וחזרה לכור מחצבתה.

אחרי זמן כשהעביר לפני העיניים, את ההשתלשלות הנאדרה של חזרתו אל האור האלוקי, נזכר רבי חיים דוד זצ"ל בדברים המאלפים שאמר לו הצדיק באותו יום כיפור: בספר שמואל מסופר (שמואל א', ט' א' - ו') כי לפני שנמשח שאול למלך על ישראל, אבדו לאביו אתונות והוא יצא עם נערו לחפש אחריהן. עברו שניהם בצוותא הרים וגאיות, חיפשו בלא הפוגה במשך שלושה ימים ולא מצאו. משלא עלה בידם לגלות את האתונות, אמר הנער אל שאול: לא הרחק מכאן יושב שמואל הרואה – הנביא, הבה ניגש אליו "אולי יגיד לנו את הדרך אשר הלכנו עליה?"

שאל הרבי מלעלוב זצ"ל: למה הפסוק משתמש בלשון עבר "אשר הלכנו עליה"? מדוע אינו אומר "אולי יגיד לנו את הדרך אשר נלך בה"? הרי חפצם היה לקבל את עצת הנביא על הדרך שבה ראוי להם ללכת מכאן והלאה? אלא, המשיך והסביר לו הרבי זצ"ל, כל דרך אשר אדם הולך בה יש לה תכלית. אין אדם הולך סתם ככה, לחינם. למראית עין הייתה הליכת שאול הליכת – שווא, כי את האתונות לא מצא, אבל, לאמיתו של דבר הלך אז בדרך שהוליכה אותו אל הכתר. וזה מה שרצה לברר אצל הנביא שמואל מדוע הוא נשלח לחפש אתונות של אביו כשהם כבר לא נמצאים.

גם אתה היום, אמר הרבי לפרופסור המהולל, יצאת להגיש עזרה לפריץ שכבר מת. נסיעה לחינם – הלא כן? אך לאמיתו של דבר הוליכו אתכם דרך זו ישר אל המבוע... אל מקור חיך.

כך גם אנחנו כעת בעת שהנגיף משתולל ומכה, עדיין מוטל עלינו לראות את הנס הקטן שמתרחש כעת, שהנגיף אינו נדבק במאכלים, הוא פוגע רק בבני אדם, ואם היה פוגע במאכלים לא

נמצאים אנחנו בימים טרופים בהם משתולל נגיף שאף אחד אינו יודע איך להשתלט עליו וכיצד להתגבר עליו. וכאן בארץ מנסים להתמודד ולמנוע כמה שיותר את התפשטותו ויש כמובן להישמע בזה להוראות משרד הבריאות. חובה עלינו לשמוח הן על עצמינו והן על אחרים לבל יוזקו מאיתנו. וכיהודים מאמינים בטוחים אנו שהכל הוא מאיתו יתברך בחסד וברחמים אלא שכעת עינינו הגשמיות אינן יכולות לראות זאת, אבל עתידיים אנו בקרוב לראות בחוש כיצד הכל הוא חסד ורחמים.

נאמר בקריעת ים סוף: "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים... וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים". יש להבין, ראשית מדוע כפל הלשון "וירא ישראל" גם על מצרים וגם על היד הגדולה במצרים, ולא ניתן לכלול זאת בראיה אחת? זאת ועוד, הרי את המצרים המתים פלט הים כעת, אבל מחזה ה'יד הגדולה" אשר עשה ה' במצרים קרה כבר הרבה לפני כן, מדוע עכשיו הוא הזמן המתאים להודות על כך?

מסביר בעל ה"בן איש חי" זי"ע על פי המסופר בגמרא (ברכות נד), שאחד האמוראים – בנו של רבינא הלך במקום שנקרא 'ערבות' והיה צמא מאד למים, והקב"ה עשה לו נס וברא לו שם מעיין. מאז – בכל פעם שהיה עובר במקום, היה אומר "ברוך שעשה לי נס בערבות". לימים הלך למקום אחר, שנקרא רסתקא דמחוזא, ושם נפל עליו גמל שהשתגע, והיה בסכנה. וגם אז עשה לו הקב"ה נס ונפרצה לו החומה והוא ברח מאחוריה. מני אז, בכל פעם שעבר בערבות אמר: "ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל", ובכל פעם שעבר ברסתקא דמחוזא אמר: "ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות". ומכך לומדת הגמרא, שכאשר נעשים לאדם שני ניסים, עליו להודות בכל פעם שמזכיר אחד – גם את הנס השני.

מכיון שכך, כאשר עמדו ישראל על שפת הים, וראו את המצרים מתים, כשכל אחד ואחד מהם רואה במוחש את הנוגש שלו, שעיינה והתעלל בו, סופג בדיוק כפי מעלליו מידה כנגד מידה – הם הודו. וכמובן הם נזכרו גם בנס הנוסף שארע להם, אשר מהווה את הסיבה להיותם כאן – "היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים".

מה היא אותה "יד הגדולה" שהם נזכרו בה דווקא עכשיו? כשהשליכו את משה ביאור אחרי שפרעה גזר "כל בן הילוד היאורה תשליכה", באה בתיה בת פרעה "ותשלח את אמתה" – ידה, והיד התארכה עד שהגיעה לאותה תיבה, ובכך ניצלו חייו של משה רבינו.

ממשיך ה"בן איש חי" זי"ע ואומר: אותה יד ארוכה היא אותה "היד הגדולה" שעליה הודו ישראל כאשר נקרע להם הים, שנאמר "וירא ישראל את היד הגדולה". כי באותה שעה בה עמדו עם ישראל על שפת הים, הם נזכרו במשה רבינו בהצלתו הפלאית לפני כשמונים שנה על ידי בתיה בת פרעה שנסתרבבה ידה להיות גדולה, וכעת בבואם להודות על הנס שנעשה להם כאן, הם אינם שוכחים גם את הנס השני, את אותה יד גדולה של בת פרעה, שלולא נס ההוא, מי יודע היכן הם היו עכשיו...

היה ניתן לאכול דבו, שמא הוא נגוע. והמגיפה היתה הרבה יותר קשה, ה' ירחם.

ועתה בעת הגלות עלינו להתבונן על ההצלה פורתא הזו שאין הנגף פוגע במאכלים, ובקרוב ממש הנס יגדל ונראה בחוש עוד יותר את ידו יתברך, אבל גם אז בל נשכח את הנסים הקטנים שנעשו עמנו.

וזהו עניינו של שבת הגדול כפי שכתב הטור (סימן ת"ל): שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והטעם לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב "בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית". ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום חמישי כדאיתא בסדר עולם. ונמצא שי' בחדש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מיטתו. ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול. עכ"ל.

הרי לנו, כי על אף שהיה זה נס קטן שלקחת שה ולקושרו סביב המיטה, לעומת כל הנסים הגדולים שהיו להם במשך עשרת המכות, אולם נקבעה שבת זו ונקראת "שבת הגדול" כדי ללמדנו שמוטל עלינו להגדיל ולרומם גם נסים קטנים שנעשו עמנו ובל נשכחם.

"מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע.... שהיו מסובין בבני ברק"

ההגדה של פסח מספרת:

"מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אליעזר בן עזריה ורבי עקיבה ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית."

מימרא זו נדונה אצל דרשני ההגדה בפנים רבות, ואבקש לדון דווקא בפרט תמוה המופיע בה והוא עיר המפגש - בני ברק. מדוע מצויין מקום המפגש? למה הוא חשוב, ומה בא לספר לנו? הגמרא במסכת סנהדרין (לב): קובעת את מקומות מושבם של החכמים. הגמרא אומרת: "תנו רבנן: צדק צדק תרדוף, הלך אחר חכמים לשיבה: אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנה, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי וכו'".

יוצא אם כן כי בני ברק הוא מקום מושבו של רבי עקיבא.

אולם לפי גמרא זו, יש להקשות על המימרא שהובאה לעיל מההגדה. הגמרא בברכות (כז:), מספרת את סיפור הדחתו מהנשיאות של רבן גמליאל. הגמרא מספרת שם על תלמידי החכמים שהוצעו להחליפו בנשיאות, ומוצעים שם רבי יהושע וכן רבי אליעזר שהוא רבו של רבי עקיבא, רבי אליעזר בן עזריה - נשיא ישראל באותו הזמן, ורבי טרפון, שכזכור, למרות היותו רבו של רבי עקיבא ועל אף גדולתו ממנו, נעשה לו כתלמיד חבר.

עולה מסיפור הדחתו של רבן גמליאל בגמרא בברכות כי כל המסובים בליל הסדר שנועד בבני ברק, בעצם, היו גדולי ישראל של אותה תקופה, ושרבי עקיבא - על אף גדלותו - לא היה אלא תלמידם או הקטן שבהם. מדוע אם כן נערך ליל הסדר דווקא במקום מושבו של רבי עקיבא - הקטן שבחבורה? מדוע מטריחים עצמם כל גדולי ישראל של אותו הדור 'לעשות סדר' אצל רבי עקיבא דווקא, והאם אין זה מן הראוי שיגיע דווקא הקטן אצל הגדול? שמא רצו חכמים לרמז בכך דבר מה, וממעשיהם ניתן להבין דבר מה נוסף שרמוז בבנייה של ההגדה.

ונראה לפרש, בהקדם דברי החיד"א בספרו "שמחת הרגל" (על הגדה של פסח ד"ה ואגב אמרתי) שמביא דבר נפלא בשם גדול אחד רבי יעקב ששון זצ"ל, שעמד על המחקר לבאר הטעם שהקדימו בנות מואב להזמין את ישראל לאכול מזבחי אלהיהן, לפני שפיתו אותם לעבוד עבודה זרה לבעל פעור, כמו שכתוב (בלק כ"ה, ב' ג') "ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן, ויצמד ישראל לבעל פעור".

וביאר הענין על פי מה ששינוי במשנה מהי העבודה זרה של בעל פעור (סנהדרין ס:): "הפוער עצמו לבעל פעור זו היא עבודתה". פירושו, העושה צרכיו לפנות עצמו מול בעל פעור, הרי זו עבודה זרה של בעל פעור. והנה מבואר ביומא (עה): כי המן נקרא (תהלים ע"ח, כ"ה): "לחם אבירים - לחם שנבלע במאיתם וארבעים ושמונה אבירים". ופירש רש"י: "אינו יוצא מן המעיים".

אך לפי זה קשה איך עבדו ישראל עבודה זרה לבעל פעור, הלא המן נבלע באבירים ולא היתה בו שום פסולת שיצאה לאחר מכן

מן הגוף? לכן הקדים הכתוב לומר: "ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן", ואחרי שאכלו אוכל רגיל שלא נבלע באבירים והיה בהם פסולת "ויצמד ישראל לבעל פעור", היו יכולים לעבוד העבודה זרה של פעור לעשות צרכיהם עליו.

ונראה לומר על פי דבריו, הקב"ה הוריד לישראל במדבר מן שנבלע באבירים, כי ראה הקב"ה את כח הטומאה של בעל פעור שהעמידו המואבים, כדי להכשיל את ישראל לפני כניסתם לארץ ישראל. לכן הקדים רפואה למכה להוריד לישראל את המן שנבלע ברמ"ח איברים ואין בו שום פסולת, כי בהיותו לחם מן השמים משורש הקדושה העליונה, כל מי שאכל את המן שנבלע ברמ"ח איבריו קידש בכך את כל גופו, ועל ידי זה היה יכול להתגבר על קליפת בעל פעור.

אולם בנות מואב שרצו להכשיל את ישראל בעבודה זרה של פעור, הקדימו לתת להם לחם מזבחי אלהיהן שמתמא כמתים, כמו שכתוב (תהלים ק"ו, כ"ח) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". ועל ידי זה קלקלו את הקדושה של המן שנבלע באבירים, וגרמו להם לעבוד עבודה זרה לבעל פעור. וזהו אמנם פירוש הכתוב "ויצמדו לבעל פעור". ולכאורה קשה למה לא הגן עליהם קדושת המן, על זה תירץ, "ויאכלו זבחי מתים".

והסיבה שהיה כח במן להכניע את קליפת פעור, כי מצינו שהמן ירד בזכותו של משה רבינו (תענית ט). ומשה רבינו היה בכוחו להכניע את קליפת פעור כמבואר בגמרא בסוטה (יד). לבאר מדוע נקבר משה רבינו אצל בית פעור, כמו שנאמר (וזאת הברכה ל"ד, ה' ו') "וימת שם משה עבד ה' בארץ מואב על פי ה', ויקברו אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור": "מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור".

וכתבו בתוספות (שם סוטה יד. ד"ה מפני): "ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עוון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו".

נמצינו למדים מזה כי משה רבינו בכוחו לבטל את העבודה זרה של בעל פעור, ואף המן שירד במדבר מכוחו של המן היה בכוחו לבטל את בעל פעור.

והנה, כתב רש"י בפרשת פינחס (כ"ו, י"ג): ורבי תנחומא דרש, שמתו במגפה בדבר בלעם, אבל לפי החיסרון שחסר משבט שמעון בממני זה ממני הראשון שבמדבר סיני נראה, שכל כ"ד אלף נפלו משבטו של שמעון. ע"כ.

הרי לנו כי שבט שמעון נכשלו לבעל פעור, כי הלכו אחר עצת נשיאם זמרי בן סלוא, לאכול ממאכליהם של בנות מואב, ועל ידי זה נכשלו בעבודה זרה של פעור.

ומבוא בספרים (עמק המלך דף מ ע"ב, הובא בסדר הדורות ערך רבי עקיבא. וכן כתב הרמ"ע מפאנו בספרו גלגולי נשמות אות ל' סימן ע"ו) שזמרי בן סלוא חזר בגלגול של רבי עקיבא ואילו אשת טורנוסרופוס שהתחתנה עם רבי עקיבא היתה גלגולה של כזבי בת צור.

ולפי דרכיו יש לומר, כי זמרי בן סלוא אשר הכשיל את שבט שמעון להפסיק לאכול מהמן ולהיטמא לבעל פעור, חזר בגלגולו של רבי עקיבא שבליל הסדר באכילת המצות שקדושתם כקדושת המן במדבר, כמו שכתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין בספרו מחשבות חרוץ (אות ט"ו): מצות מצה שיש בה כח המן, כמו שאמרו ז"ל, דבצק שהוציאו ממצרים היה בו טעם מן, והוא הלחם מן השמים בלי שום עמל וטורח כלל וכו'. ע"כ. ובזה תיקן מה שנכשל בגלגול הקודם.

ה' יזכנו לאכול בלילה הקדוש - ליל הסדר, מהמצות הקדושות, בקדושה ובטהרה ויתקיים בנו "מצות תאכל במקום קדוש" - לקדש רמ"ח איברנו וש"ה גידנו לעבודתו יתברך.

קו השיעורים "להתענג בתענוגים"

0772618021

למעלה מחמישים שיעורים על חג הפסח

שלוחה לשמיעת השיעורים על פסח: 221